

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Riigikogu keskkonnakomisjonile

Meie: 5.06.2024 nr 1-5/24/6231

Eesti Keskkonnaühenduste Koja kliima töörühma muudatusettepanekud Riigikogu otsuse eelnõule 431 OE "Tuumaenergia Eestis kasutuselevõtu toetamine"

Täname Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) kaasamise eest Riigikogu keskkonna- ja majanduskomisjoni istungitele. See on tänuväärne algus tuumaenergia laiematele aruteludele, millest on avalikkuses seni väga vajaka. Allpool esitame muudatusettepanekud eelnõule 431 OE "Tuumaenergia Eestis kasutuselevõtu toetamine."

Eelnõu pealkiri ning tekst annavad mõista, et eelnõu vastu võtmisel toetab Riigikogu Eestis tuumaenergia kasutuselevõttu ning algatab selle ettevalmistamise ning sobiva õigusraamistiku loomise. Sõnastus väljendab, et eelnõu esitanud Riigikogu liikmed on seisukohal, et tuumaenergeetika on Eesti energiaportfellis mõistlik valik ning otsustusprotsesside jada saab edasi liikuda tuumaenergeetika kasutusele võtmiseks. Seda näitab ka seletuskirja joonis.

Keskkonnaühendused leiavad, et teadliku pühendumise võtmiseks tuumaenergia programmile on olnud liiga vähe avalikke arutelusid ning palju on ebaselgust ja üksteisele vastukäivat infot, mida näitasid ilmekalt ka toimunud komisjonide istungid. Sellises olukorras on ainuõige võtta aega põhjalikumateks aruteludeks ning eelnõud sellisena vastu mitte võtta.

Eelnõu esimesel lugemisel ja komisjonide istungitel on eelnõu sisu ja eelnõu esitajate sõnavõttude vahel ilmnunud vastuolud, millele juhime keskkonnakomisjoni ning Riigikogu liikmete tähelepanu:

- mitmed saadikud on väljendanud, et eelnõud on vaja tuumaenergia põhimõttelise otsuse tegemise jaoks vajalike analüüside läbi viimiseks, ent eelnõu sõnastuses ei ole see kavatsus ilmne. Riigikogu tuumaenergia toetusrühma eestvedaja Mario Kadastik sõnas eelnõu tutvustamisel [Riigikogu suures saalis](#): "Nii et oluline on põhimõtteline otsus, kas põhimõtteliselt saab sellist asja kaaluda, ja siis saab detailsemalt analüüsida..." Rõhutame, et kaalumiseks ei ole vaja võtta vastu otsust luua seadusandlus ja regulaator, vaid selle tarbeks on vaja otsust analüüsida konkreetseid küsimusi.
- samuti ei lähe Riigikogu liikmete komisjonides väljendatud seisukoht, et otsusega antakse vaid võimalus tuumaenergeetikale kokku tuumaenergia töörühma raporti üheks alustalaks oleva Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) juhendiga [NG-G-3.1 \(Rev.1\)](#), mille kohaselt on kõnealune eelnõu esimeseks oluliseks verstapostiks (*milestone 1*), mille sisu tõlgituna tähendab "[Riik on] valmis ette võtma

teadliku pühendumise tuumaenergeetika programmile” (*Ready to make a knowledgeable commitment to a nuclear power programme*).

Teeme järgmised ettepanekud, et muuhulgas ülalpool kirjeldatud vastuolusid lahendada:

1. muuta eelnõu teksti sõnastust selliselt, et selle sisu oleks tuumaenergeetika Eestis kasutuselevõtu analüüsimine, eelkõige, kas see on Eestile jõukohane ja mõistlik.

Selgitus: see vastaks ka mitmete Riigikogu saadikute sõnavõttudele, mis juhivad tähelepanu eelnõu sõnastuse ja tähenduse ebakõlale. Kui analüüsi tulemus on, et tuumaenergeetika on tänastele teadmistele tuginedes riigile kulutõhus ja vajalik energialahendus, alles siis saab Riigikogu teha põhimõttelise otsuse tuumaenergeetika programmi väljaarendamise kohta.

2. täpsustada eelnõu teksti selliselt, et analüüsi objektiks oleks üldise “tuumaenergeetika” asemel konkreetselt väikesed modulaarsed tuumajaamad, määramata samas ära konkreetseid reaktorimudeleid.

Selgitus: see spetsiifiline tuumatehnoloogia on ainuke, mis tuumaenergia tööühma lõpparuande kohaselt Eesti oludesse sobida võiks. Sellise täpsustuse lisamine tagaks analüüside suurema täpsusastme ja asjakohasuse. Samas on oluline välistada konkreetse disaini ennatlikku valimist, et ükski arendaja ei saaks kallutada arutelu endale sobivas suunas.

3. määrata konkreetne etapp (seletuskirja joonis) ja ajaperiood lisauuringuteks enne riiklike kulutuste tegemist seadusandluse ja regulaatori loomiseks.

Selgitus: muudatus võimaldaks anda selge suunis, millal toimub analüüsimine, kas tuumaenergia rakendamine on Eestile mõistlik kulu võrreldes teiste energialahendustega ning mis on sellega kaasnevad otsesed ja kaudsed kulud riigieelarves (sh võimalikud riigi toetused arendajatele lähtudes tuumaenergeetika teadaolevatest hindadest, elanikkonnakaitse võimekuse viimine vajalikule tasandile, sh erakorraliste ning püsikulude hinnangud; jäätmete pikaajalise ladustamisega seotud kuluprognosid, võimalike õnnetustega kaasnevad kulud, jne.).

4. lisada eelnõu seletuskirja selgitus, mille arvelt tuumaenergeetika kasutuselevõtuks vajalikud kulud planeeritakse katta ning kelle kohustus on vajalik rahastus leida.

Selgitus: eelnõu seletuskirjas ettepanud õigusruumi korrastamine, teadus- ja arendustöö tegemine ning regulaatori loomine on märkimisväärsed kulud riigieelarves. Seega peab olema selge, kuidas näevad eelnõu esitajad edasist protsessi. Selgus on eriti oluline arvestades, et eelnõu aluseks on põhiseaduse § 65 punkt 10, mis viitab sellele, et Riigikogu saab otsustada "riigilaenu tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise" üle.

Juhime komisjoni tähelepanu ka seletuskirjas leiduvatele vastuoludele. Leiame, et eelnõu seletuskirjas toodud eelised tuumaenergia kasutamise pooldamiseks põhinevad

väärarusaamadel ja palume need korrigeerida või esitada konkreetsed viited arvutustele, mis neid väiteid kinnitavad. Allpool on väited seletuskirjast kaldkirjas ning meie selgitus selle järel:

1. *Pakub juhivat ja pidevat tootmisvõimsust, mis tasakaalustaks taastuvenergia tootmise võimsuse kõikumisi.* Tuumajaam ei ole kasutatav juhitava võimsusena, kuna see on liiga aeglaselt juhitud ning majanduslikult ei ole mõistlik seda kasutada vaid tipukoormuste katmiseks ehk taastuvenergia tootmise võimsuse kõikumiste tasakaalustamiseks. Eesti varustuskindluse [tagamiseks](#) piisab biogaasist, salvestusest ning koostootmisjaamadest. Tuumajaamal pole taastuvenergiastüsteemi jaoks [vajalikku juhitavust](#).
2. *Aitab tagada Eesti energiasõltumatuse ning varustuskindluse ka äärmuslike ilmastikutingimuste korral.* Äärmuslikud ilmastikutingimused, nagu nt põuad, mis ka Eestis aina sagedanevad [mõjutavad tuumaenergia kasutamist](#) aina enam.
3. *Aitab Eestil jõuda kliimaneutraalsuse eesmärgini, sest tuumaenergia on vähese süsinikuheitega elektritootmise viis.* Kliimaneutraalsuse eesmärkide täitmiseks on vaja töötavaid lahendusi juba [selles kümnendil](#). Kui riik liigub praegusel kursil edasi taastuvenergia arendamisega, siis oleme oma riiklikud eesmärgid [enne tuumajaama võimalikku valmimist täitnud](#) ja tuumajaam sellesse enam ei panusta. Kliimakindla majanduse seaduse tööversioon näeb ette energiatootmises saavutada süsinikuneutraalsus aastaks 2040. Tuumajaama võimalik perspektiiv on ka eelnõu esitajate esindaja Mario Kadastiku sõnul 2040–2100.
4. *Tagab pikas vaates elektri stabiilse ja soodsa hinna.* Tuumaenergia täisomahinna kalkulatsioonid ütlevad, et ka pikas plaanis on tuumaenergia nii tarbijale kui ühiskonnale taastuvenergiaga võrreldes kulukam. Näiteks [Rahvusvahelise energiaagentuuri \(IEA\) prognoos 2050. aastaks ELis](#) hindab tuumaenergiat peaaegu 4 korda kallimaks päikese- ja meretuuleenergiast.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator, EKO kliimatöörühma nimel